

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRK VATANDASLIGININ SONRADAN KAZANILMASINDA IDARENIN TAKDIR YETKISI

AUTHORS: Cemre TUYSUZ

PAGES: 48-65

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1981490>

**TÜRK VATANDAŞLIĞININ SONRADAN KAZANILMASINDA
İDARENİN TAKDİR YETKİSİ****DISCRETION POWER OF THE ADMINISTRATION ON POST FACTO
ACQUISITION OF TURKISH CITIZENSHIP**Cemre TÜYSÜZ* [10.21492/inuhfd.997209](https://doi.org/10.21492/inuhfd.997209) **Makale Bilgi**

Gönderi: 18/09/2021
Kabul : 11/01/2022

Anahtar Kelimeler

*Takdir Yetkisi,
Türk Vatandaşlığının
Sonradan
Kazanılması,
Milli Güvenlik ve
Kamu Düzeni.*

Özet

Türk hukukunda idareye takdir yetkisi kamu yararına ulaşılması amacıyla çeşitli şekillerde kanunen verilmektedir. Takdir yetkisi kanunda açık düzenlemelerle verilebileceği gibi, belirsiz kavramların mevzuatta yer alması veya idareye değerlendirme imkânı tanınması suretiyle de verilebilmektedir. Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasının usul ve esasları 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre çeşitli şartlarda ve usullerle yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir. Sonradan vatandaşlık kazanmada yetkili makam genel itibarıyla İçişleri Bakanlığı olmakla beraber, bazı hallerde Cumhurbaşkanı'dır. İçişleri Bakanlığı veya Cumhurbaşkanı tarafından Türk vatandaşlığı kazanma başvuruları ile ilgili yapılacak işlemler neticesinde, söz konusu başvuru kabul veya reddedilmektedir. Yabancıların Türk vatandaşlığı kazanmasında idare tarafından verilecek kararların niteliği, aynı zamanda idarenin takdir yetkisinin olup olmadığını da belirlemektedir. Bu çalışmada Türk vatandaşlığının sonradan kazanılma hallerinde belirlenen esasların içeriği, vatandaşlık kazanma başvurularında idareye takdir yetkisi tanınıp tanınmamasına göre incelenecektir. İdarenin takdir yetkisinin bulunduğu kabul edildiği hallerde ise bu takdir yetkisinin sınırları belirlenmeye çalışılacaktır.

Article Info

Received: 18/09/2021
Accepted: 11/01/2022

Keywords

*Discretion,
Acquisition of
Turkish Citizenship,
National Security
and Public Policy.*

Abstract

Discretion authority to administration has been granted in order to ensure public benefits. Discretion may be granted by explicit regulations or by ambiguous terms stated within the regulations. It is also accepted that when evaluation opportunity has been given to a administrative institution that institution has an authority on discretion. Procedure and merits of post facto Turkish citizenship acquisition has been stated in Turkish Citizenship Act numbered 5901 and regulation for the practice of this aforementioned Act. According to these regulations foreigners may acquire Turkish citizenship by various conditions and procedures. Legal authority on post facto acquisition of Turkish citizenship is generally Ministry of Internal Affairs. However in some conditions, the president of Turkish Republic is also authorized to grant Turkish citizenship. In this study scope of the conditions established in the post facto acquisition of Turkish citizenship will be examined regarding whether the discretion granted to legal authority. The framework of aforementioned discretion will also be examined within this article.

 Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | **Cite As:** TÜYSÜZ Cemre, "Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi", İnÜHFD, 13(1), 2022, s.48-65 **İntihal** | **Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via a plagiarism software and reviewed by at least two blind referees

EXTENDED SUMMARY

Post facto acquisition of Turkish citizenship has been stated in the Constitution and also Turkish Citizenship Act numbered 5901. According to these regulations Turkish citizenship may be acquired by birth and also post facto. The limits of administration's discretion on these matters bear a high importance. The importance of discretion comes from the administrations actions.

It is accepted that if the administration is not bound by a rule which stipulates to act in a designated path and also administration has a choice to act in one of the numerous ways on their discretion, the discretion authority is granted to administration.

Due to the nature of administrative law, it is stated that administration's discretion may be granted in various methods. One of the methods to grant discretion to administration is stating this fact plainly in a regulation. For example, the words may, could, may appoint, evaluated and any other words in this respect can't be understood that discretion power is granted to administration.

The second method to grant discretion power to administration is using ambiguous terms in the regulations. For example public interest, public policy, national security and public morale may be accepted as such ambiguous terms. The reason of this conclusion is that the scope and the limits of these terms are not specifically mentioned in regulations. However it is accepted that the usage of these ambiguous terms does not automatically result the discretion power of administration. In order to accept the discretion power of the administration, the interpretation of these ambiguous terms matters. If the interpretation of these ambiguous terms shall be made objectively and within the perspective of the public, then it is safe to say that the discretion is not granted to administration. On contrary, if the interpretation of these ambiguous terms shall be made subjectively by the representatives of the administration, then administrative discretion is granted.

In case that evaluation authority is granted to administration, then it is accepted that discretion power is also granted to administration. For example evaluating the score of a candidate/student such as research assistant application to university or evaluating the integrity of a building are deemed as evaluation power of administration. Therefore, granting evaluation power is accepted as the third method to grant discretion.

According to Turkish Citizenship Code, Turkish citizenship maybe acquired post facto in three ways. The first way of post facto acquisition is by the decision of a competent authority. The second way of post facto Turkish citizenship acquisition is mentioned as acquisition citizenship through adoption. It is accepted that even acquisition through adoption is mentioned as a different type of post facto citizenship acquisition by Act numbered 5901, it shall not be accepted as a different method than the decision of competent authority. The third way to acquire post facto Turkish citizenship is acquisition by choice.

In this article the conditions required by these post facto citizenship acquisitions will be examined and the discretion power of administration will be evaluated in accordance with the Turkish administrative law and Turkish citizenship law.

The first way of post facto Turkish citizenship acquisition is acquisition by a competent authorities decision. There are different types of post facto acquisitions within this group. These are mainly called as; general procedure, post facto acquisition by exceptional procedure, Reacquisition of Turkish citizenship and acquisition of Turkish citizenship by marriage.

The conditions required for each ways are varied. But the most common condition required by almost all of them is not containing any threats against national security and public policy. In this condition is accepted widely as a grant of discretion authority to the administration. The grounds of this result was mentioned that these terms are ambiguous. However according to administrative law using ambiguous terms is not accepted as a sole condition to grant discretion.

In order to accept the discretion power of administration, interpretation of these ambiguous terms shall be considered. If the administration interprets these ambiguous terms within the perspective of the public, then it is accepted that administration has no discretion power on these matters. On the other hand, if the interpretation of these ambiguous terms are made by administration subjectively and without the perspective of public, only then it is accepted as discretion power of administration.

National security and public policy are ambiguous terms which are in a close relationship with public interest. Therefore the interpretation of these terms shall not be given to the sole discretion of the administration. In other words, administration shall be interpreting this terms objectively and within the scope of public view. In conclusion, it is safe to say that administration has no discretion power for this condition.

The main regulation on this matter is that even if all the conditions required by the law has been satisfied then this does not constitute an absolute right for the foreigner to acquire (Art. 10). This is one of the main regulation that plainly stipulates the discretion power of administration. This discretion power granted to administration are related to sovereign right of a state.

Post facto acquisition of Turkish citizenship by choice is also has a very high importance regarding the discretion power of administration. The words used in the article 21 of Turkish Citizenship Act is that foreigner "may acquire" Turkish citizenship. However it is also stipulated that the acquisition of Turkish citizenship by choice shall be valid after the determination of satisfying the conditions set in the Turkish Citizenship Act. Therefore discretion power is not granted to administration on this type of post facto Turkish citizenship acquisition.

All other types of post facto Turkish citizenship acquisitions have been examined in this article. In order to determine the discretion power of administration, looking at the matters just by one part of the law will not be sufficient. In our opinion, in order to reach accurate results, the perspectives of administrative law and citizenship law shall be evaluated together.

I. GİRİŞ

Türk vatandaşlığının kazanılması T. C. Anayasası'nın (AY) 66. maddesinde ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda¹ (TVK) düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre Türk vatandaşlığı doğum yoluyla veya sonradan kazanılabilmektedir. Çalışmamızda Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması esas alınmıştır. Sonradan Türk vatandaşlığının kazanılması; yetkili makam kararı, evlat edinme yolu veya seçme hakkının kullanılması yoluyla söz konusu olmaktadır (TVK m.9). Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasına ilişkin Kanunda öngörülen hallere bakıldığında, idari bir makamın incelemesi sonucunda verilen bir kararın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla idari makam tarafından verilecek vatandaşlık kazanılması hakkındaki kararlarda, idarenin takdir yetkisinin sınırlarının belirlenmesi de kanaatimizce önemlidir. Bu çalışmada idarenin vatandaşlığın sonradan kazanılmasına ilişkin kararlarındaki takdir yetkisinin sınırları incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken öncelikle idarenin takdir yetkisinin ne olduğu ve sınırları idare hukukundaki ilkeler ışığında değerlendirilmiş, daha sonra da TVK'da yer alan düzenlemelerde sonradan Türk vatandaşlığının kazanılmasında idareye takdir yetkisinin tanınıp, tanınmadığı ve bunun sınırları incelenmiştir².

II. TÜRK HUKUKUNDA İDARENİN TAKDİR YETKİSİ

A. Genel Olarak

Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması, idarenin yapacağı idari işlem neticesinde gerçekleşmektedir. İdari işlem, idarenin idare işlevine ilişkin olarak, kamu gücü kullanmak suretiyle yaptığı tek yanlı irade açıklaması olarak belirtilmektedir³.

Mevzuatta bazı hallerin varlığı durumunda idareye belirli bir yönde işlem yapma ve karar alma görevinin yüklendiği hallerde idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu kabul edilmiştir. Burada esasen idareye tercih yapma imkânı tanınmamaktadır⁴. Belirli şartların gerçekleşmesi halinde belli bir sonucu gerçekleştirmekle yükümlü tutulduğu takdirde idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu belirtilmiştir⁵.

İdarenin sadece bağlı yetkisinin bulunduğu takdirde kamu yararının gerçekleştirilmesi sağlanamayabileceğinden, bazı gerekliliklerden dolayı idareye karar alma konusunda takdir yetkisi tanınmasının zorunlu olduğu kabul edilmektedir. Bu haller; mevzuatta her türlü ayrıntının gösterilememesi, zaman içerisinde idarenin karşılaştığı sorunların artması ve çeşitlilik arz etmesi, kamu hizmetlerinin değişen nitelikleri olarak belirtilmiştir⁶.

İdarenin hangi durumda, nasıl bir işlem yapacağının hukuk kuralları ile baştan emredici bir biçimde saptanmadığı durumlarda, idareye takdir yetkisinin tanındığı kabul edilmektedir⁷. Dolayısıyla bağlı yetkiden farklı olarak idarenin takdir yetkisi, belirli bir durumda belirli bir yönde işlem yapmanın zorunlu olmadığı hallerde söz konusudur. Burada idareye seçme imkanının tanındığı söylenebilir. Görüldüğü üzere takdir yetkisinin olduğu hallerde idarenin birden çok çözüm yoluna sahip olduğu kabul edilir⁸. Ek olarak takdir yetkisinin, idareye, işlemin sebebini, konusunu, zamanını ve yerini belirlemek; çözümlerden birini seçmek; işlem yapma veya yapmama konusunda

¹ RG: 29.5.2009; 27256.

² Konuyla ilgili belirtmek istediğimiz husus ise, idari işlemlerin yargısal denetimine ilişkindir. Çalışmamızın tamamında yer alan idarenin takdir yetkisine ilişkin meseleler ile ilgili olarak idare hukukunda bunların yargısal denetimi ayrı bir konu olarak incelenmiştir. Bu nedenle, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasına ilişkin kararların yargısal denetimi çalışmamızın kapsamını çok genişleteceğinden, çalışmamız dışında bırakılmıştır.

³ YILDIRIM, Turan/YAŞIN, Melikşah/KAMAN, Nur/ÖZDEMİR, Halit Eyüp/FİŞ ÜSTÜN, Gül/ÇAKIR, Hüseyin Melih/OKAY TEKİNSOY, Özge: İdare Hukuku, 8. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2020, s.546, GÜNDAY, Metin: İdare Hukuku, 11. Bası, İmaj Yayınevi, Ankara 2017, s.123, YAYLA, Yıldızhan: İdare Hukuku, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2009, s.108, AKYILMAZ, Bahtiyar/SEZGİNER, Murat/KAYA, Cemil: Türk İdare Hukuku, 13. Bası, Seçkin Yayınevi, İstanbul 2021, s.359.

⁴ BALTA, Tahsin Bekir: İdare Hukukuna Giriş, TODAİE Yayınları No: 17, 1970, s.84, YAYLA, s.195, YAYLA, Yıldızhan: İdarenin Takdir Yetkisi (Takdir Yetkisi), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 30(1-2), 1964, s.202, KARATEPE, Şükrü, İdarenin Takdir Yetkisi, Türk İdare Dergisi, 63(392), 1991, s.73, SEÇKİN, Sinan/ÜSTÜN, Gül: İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gereke İlkesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Mehmet Akif Aydın'a Armağan, 21(2), 2015, s.510, KORKMAZ, Kadir: Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı ve Yargısal Denetimi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIII(1-2), 2009, s.242.

⁵ SEÇKİN/ÜSTÜN, s.510, GÖZLER, Kemal: İdare Hukuku, Cilt I, Güncellenmiş 3. Bası, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa 2019, s.1060.

⁶ KARATEPE, s.72, SEÇKİN/ÜSTÜN, s.511.

⁷ SEÇKİN/ÜSTÜN, s.511, GÖZÜBÜYÜK, Şeref/TAN, Turgut: İdare Hukuku, İdari Yargılama Hukuku, Cilt 2, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara 2013, s.506, TAN, Turgut: Sınav ve Juri Değerlendirmelerinin Yargısal Denetimi, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 51(1-4), 1996, s.413.

⁸ GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Yönetim Hukuku, Güncelleştirilmiş 26. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s.332, GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Yönetim Yargı, Güncelleştirilmiş 14. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2001, s.240.

hareket serbestisi tanımak olduğu ifade edilmiştir⁹. Takdir yetkisinin serbestçe karar alma ve hareket etme yetkisi olduğu da doktrinde belirtilmiştir¹⁰.

Doktrinde belirtilen bir diğer tanıma göre ise takdir yetkisi, çerçevesi mevzuatta çizilmiş fakat içi bir takım imkânsızlıklarla doldurulamamış bir idarî usulün varlığı halinde, idareye bu idari usulün doldurulması konusunda tanınan belirli bir kararı alıp almama, ihtimaller arasından seçim yapma, yani yetkinin kullanılıp kullanılmamasını belirleme yetkisidir¹¹. Dolayısıyla idare, belirli bir konuda karar alma ile almama seçeneklerinden birini tercih edebiliyorsa veya birden fazla karar arasında seçim yapma imkanı olduğu hallerde idarenin takdir yetkisinin bulunmaktadır¹².

İdareye takdir yetkisinin verildiği kabul edildikten sonra, bu yetkinin ne şekilde kullanılması gerektiği de önemlidir. Buna göre idarenin takdir yetkisini kullanırken, keyfi davranmaması gerekmektedir. İdarenin kanunî sınırlar içerisinde ve eşitlik ilkesine bağlı kalması, kamu yararını gözetmesi, gerekçe göstermesi ve kanunda özel koşullar öngörülmüş ise buna uyması gerektiği kabul edilmektedir¹³.

Son olarak, idari işlemin yetki, şekil, usul ve amaç unsurlarında idarenin takdir yetkisinin olamayacağı, kural olarak belirtilmektedir. Şöyle ki, kanunda yer alması ve kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle yetki unsuru, takdir yetkisine konu olmayacaktır. Şekil ve usul unsurlarının belirlendiği durumlarda da öngörülebilirlik ve yönetilenlerin hak ve özgürlükleri ile ilgili olduğundan takdir yetkisi söz konusu olamayacaktır¹⁴. İdari işlemlerin amacı kamu yararını gerçekleştirmek olduğundan, amaç konusunda da takdir yetkisinin kullanılması mümkün değildir¹⁵. Sonuç itibarıyla takdir yetkisinin idari işlemin konu unsuru açısından var olabilen bir yetki olduğu, bu nedenle idarenin sebep unsuru bakımından bağlı yetkisinin, konu unsuru bakımından ise takdir yetkisinin bulunabileceği ifade edilmektedir¹⁶.

B. İdareye Takdir Yetkisinin Verildiği Haller

1. Genel Olarak

Takdir yetkisinin idareye çeşitli şekillerde ve sınırlar içerisinde verilmesi söz konusudur. Mevzuatta açıkça idareye takdir yetkisinin verildiği mevzuatın düzenlenme şekliyle anlaşılabileceği gibi, müphem ifadelerin kullanılması halinde de idareye takdir yetkisinin tanındığı sonucuna ulaşılabilir. Ek olarak, idareye değerlendirme yapma imkânı verildiği durumların da takdir yetkisi açısından incelenmesi gerekmektedir.

2. Mevzuatta (Kanunda) Açık Düzenleme Yapılması

İdarenin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir (AY m.123). Dolayısıyla idarenin yetkisinin bir parçası olan takdir yetkisinin de kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle kanunda idareye belli şartların varlığı halinde bir yönde karar alıp almama veya çeşitli ihtimaller arasından birini tercih etme imkânının tanındığı hallerde idarenin takdir yetkisinin var olduğu kabul edilmelidir¹⁷. Kanun koyucunun idarenin görev ve yetkilerini belirlerken, idareyi, bazı yetkileri kullanıp kullanmamada, bu yetkilerin kullanılmasının gereklerini belirlemede az ya da çok serbest bırakabileceği, bu gibi durumlarda da takdir yetkisinin bulunduğu ve idarenin de kendisine tanınan bu yetkiyi, yasaların gösterdiği sınırlar içerisinde ve kamu yararına kullanmak zorunda olduğu belirtilmektedir¹⁸.

Kanunda idarenin yetkisine ilişkin düzenlemelerde emredici ifadeler yerine, yetki verdiği makama yapma veya yapmama konusunda bir seçim imkânı tanıyan düzenlemelerin, idareye takdir yetkisini tanıdığı kabul edilmektedir. Bu gibi düzenlemelerde genellikle; “verebilir”, “edilebilir”, “atayabilir”, “görevlendirebilir”, “değerlendirilir” gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir¹⁹.

⁹ YILDIRIM/YASİN/KAMAN/ÖZDEMİR/FİŞ ÜSTÜN/ÇAKIR/OKAY TEKİNSOY, s.699, KORKMAZ, s.243.

¹⁰ YAYLA, Takdir Yetkisi, s.202.

¹¹ KAYA Cemil: İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi, On İki Levha Yayınları, 2. Bası (1. Basıdan tıpkıbasım) İstanbul 2014, s.26.

¹² GÖZLER, s.1060.

¹³ GÖZLER, s.1067, GÖZÜBÜYÜK, Yönetim, s.333, GÖZÜBÜYÜK, s.240, ATAY, Ender Ethem: İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s.402, 403, ALPAR, Erol: Yönetimin Hareket Serbestisi Alanının Yargısal Denetimi ve Sınırları, Danıştay Yayınları No: 52, Danıştay Matbaası, Ankara 1990, s.28, KORKMAZ, s.243.

¹⁴ GÖZLER, s.1062, KORKMAZ, s.243.

¹⁵ GÖZLER, s.1062, KORKMAZ, s.243, ATAY, s.403, 404, GÖZÜBÜYÜK, Yönetim, s.241

¹⁶ GÖZLER, s.1063.

¹⁷ GÖZLER, s.1064, KAYA, s.36, SEÇKİN/ÜSTÜN, s.512, KORKMAZ, s.243.

¹⁸ KORKMAZ, s.243, GÖZÜBÜYÜK, Yönetim, s.332, ATAY, s.399, 400, ALPAR, s.20, GÖZÜBÜYÜK, Yönetim, s.241.

¹⁹ KAYA, s.38, KARATEPE, s.74, SEÇKİN/ÜSTÜN, s.512, GÖZLER, s.1065-1067.

3. Belirsiz Kavramların Kullanılması

Açık kanuni düzenlemeler dışında takdir yetkisi kanunda belirsiz (*müphem*) ifadeler kullanılarak da verilebilmektedir. Mevzuatta içeriği açık olmayan, belirsiz (*müphem*) ifadelerin tercih edildiği hallerde, bu ifadelerin içeriğinin ne şekilde belirleneceği önem taşımaktadır. Şöyle ki, bu ifadelerin içeriği esasında idarenin takdir yetkisinin de sınırlarını oluşturmaktadır. Mevzuatta “kamu yararı”, “kamu güveni”, “kamu düzeni”, “milli güvenlik”, “genel ahlak” gibi ifadeler bir çok defa yer almaktadır.

Belirsiz kavramların idareye takdir yetkisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Şöyle ki, mevzuattaki belirsiz kavramlarla toplumda geçerli olan genel anlayış veya objektif bir değer yargısı ifade edildiği durumlarda, idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı kabul edilmektedir²⁰. Dolayısıyla mevzuattaki belirsiz ifade idarenin (memurun) sübjektif değer yargısına ilişkin olduğu takdirde idarenin takdir yetkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmalıdır. Bunun karşısında, belirsiz ifade toplum tarafından genel kabul görmüş kurallara ilişkin olduğu durumda ise idarenin takdir yetkisinin olmadığı, bu ifadelerin bağlı yetki oluşturduğu belirtilmiştir²¹.

Yukarıda ifade ettiğimiz husustan farklı olarak, eğer belirsiz (*müphem*) kavramlar toplumun genel anlayışından ziyade idarenin anlayışını ifade ettiği durumda ise, bağlı yetki yerine, idareye takdir yetkisi tanındığı kabul edilmektedir²². Ancak burada da idarenin belirsiz kavramın içeriğinin doldurulmasında tam bir serbestisinin olmadığı, belirsiz kavramın idarece kamu yararı ve kamu hizmetlerinin gerekleri doğrultusunda yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir. İdarenin böyle bir takdir yetkisini kullanarak işlem yaptığı durumlarda, idari yargı organları tarafından önce idarenin dayandığı sebebin varlığının tespit edilmesi, sonrasında da bu sebebin idarece bu yönde işlem yapılması açısından yeterli olup olmadığının incelenmesi gerektiği de belirtilmektedir^{23,24}.

4. Değerlendirme Halleri

İdareye takdir yetkisinin tanındığının kabul edildiği bir diğer hal ise, idareye değerlendirme imkânının verildiği durumlardır. Şöyle ki, kamulaştırma bedelinin tespiti, öğrenciye/adaya not verilmesi, binanın sağlamlığının tespiti vb. gibi işlemler idareye değerlendirme imkânının verildiği haller olarak kabul edilmektedir. Burada da belirsiz kavramların içeriğinin belirlenmesinde söz konusu olduğu gibi, idarenin takdir yetkisinin veya bağlı yetkisinin var olup olmadığının tespitinde değerlendirmenin objektif anlayışa veya idarenin sübjektif anlayışına bırakılıp bırakılmadığına göre değişmektedir.

Objektif değerlendirmelerde, idare dışında bir uzmanın raporuna dayanılması söz konusu olduğundan, burada yapılacak değerlendirmelerde de bu tarz uzman raporları veya bilirkişi görüşleri esas alınacaktır. Dolayısıyla bu hallerde esasında idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı kabul edilmektedir²⁵.

İdarenin yapacağı değerlendirmeler sübjektif anlayışına bırakıldığı takdirde ise, idarenin takdir yetkisinin bulunduğu kabul edilmektedir. Ancak bu durumda dahi takdir yetkisi belirli sınırlar

²⁰ SEÇKİN/ÜSTÜN, s.513, KAYA, s.46, ÇAĞLAYAN, Ramazan: Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, VII(3-4), 2003, s.178, GÜNDAY, s.155.

²¹ Bu konuyla ilgili örnek olarak 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun 11. maddesi gösterilmiştir. Maddede polisin, “genel ahlak ve edep kurallarına aykırı olarak; utanç verici ve toplum düzeni bakımından tasvip edilmeyen tavır ve davranışta bulunanlar ile bu nitelikte söz, şarkı, müzik veya benzeri gösteri yapanları” engelleyeceği düzenlenmiştir. Buradaki genel ahlak ve edep kurallarından kastedilenin, polis memurunun ahlak ve edep hakkındaki algılayışı olmadığı, toplumun genelinin bu kavramlar hakkındaki algılayışı olduğu kabul edilmektedir. Böylelikle de belirsiz kavramın objektif bir anlama sahip olduğu ifade edilmektedir. ÇAĞLAYAN, s.48, GÜNDAY, s.155. 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, RG: 14.7.1934; 2751.

²² KARATEPE, s.74, SEÇKİN/ÜSTÜN, s.514.

²³ SEÇKİN/ÜSTÜN, s.514.

²⁴ Konuyla ilgili örnek olarak mevzuatlarda yer alan “lüzum üzerine” ifadesi verilmiştir. Örneğin 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun mülga 6. maddesinde “Valiler, lüzumunda, tâyinlerdeki usule göre kadro aylığı ile merkez emrine alınarak İçişleri Bakanının tensip edeceği işlerde görevlendirilebilirler” hükmünde Danıştay’ın vermiş olduğu kararlarda “lüzumun” hukuken geçerli bir sebep olması gerektiğinden hareketle idarenin takdir yetkisinin kamu hizmeti gerekleri doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını denetlemektedir. Örnek kararlar için bkz. DİDDGK., 26.9.2012, E. 2007/36, K. 2012/1271, Danıştay 5.D., 30.11.2010, E. 2010/5755. www.legalbank.com.(Erişim Tarihi: 7.9.2021).

²⁵ KAYA, s.52. Burada ise örnek olarak 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 39. maddesi verilmektedir. Şöyle ki maddede “Genel güvenlik ve asayiş bakımından tehlike arz ettiği valilikçe tespit edilen metruk yapılar ile bir kısmı veya tamamının yıkılacak derecede tehlikeli olduğu belediye veya valilik tarafından tespit edilen yapıların” şeklindeki düzenlemede; belediye veya valilikçe yapılacak tespitlerin için uzmanına yaptırılacağından hareketle, idarenin bu konularda takdir yetkisinin bulunmadığı ifade edilmektedir. 3194 sayılı İmar Kanunu, RG: 9.5.1985; 18749. Konuyla ilgili kararlar için bkz. Danıştay 6. D., 11.12.2009, E. 2007/9992, K. 2009/11910, Danıştay 6. D., 8.3.1993, E. 1992/2066, K. 1993/913. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 07.09.2021)

içerisinde kabul edilmektedir. Çünkü idare değerlendirme sonucunda vereceği kararı belirli sınırlar içerisinde alacaktır²⁶. Konuyla ilgili olarak sicil amirlerinin memurların sicillerini düzenlemesi ve sınav kağıtlarına ilişkin verilen notlar örnek verilmiştir²⁷.

İdarenin takdir yetkisinin belirlenmesine ilişkin kabul edilen esaslar hakkında kısaca bilgi verildikten sonra, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasında idarenin takdir yetkisinin olup olmadığı ve bunun sınırlarının tespiti konusu ele alınacaktır.

III. Türk Vatandaşlığı Kanunu Uyarınca Sonradan Vatandaşlık Kazanma Yolları ve İdarenin Takdir Yetkisinin İncelenmesi

A. Genel Olarak

TVK'ya göre sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile söz konusu olmaktadır²⁸ (m.9).

Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasında TVK'nın düzenlediği ilk kazanma yolu Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılmasıdır (m.10-16). Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması çeşitli hallerde söz konusu olmaktadır. Bunlar: genel yolla (m.10-11), istisnai yolla (m.12), ikamet şartı aranmaksızın (m.13) ve aranarak yeniden kazanılması (m.14), son olarak da Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılmasıdır (m.16). Her bir kazanma yolu için aranan şartlar ayrı olarak düzenlendiği gibi, vatandaşlığa alınma kararını verecek yetkili makam da ayrı ayrı belirtilmiştir.

Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda sonradan Türk vatandaşlığının kazanılmasını sağlayan bir diğer hal ise evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasıdır (m.17). Burada önemli olan, gerek kanunun, gerekse de Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin²⁹ (TVKYön) düzenleme biçimi dikkate alındığında, evlat edinilme yoluyla vatandaşlık kazanmanın yetkili makam kararı ile kazanma dışında bir yolmuş gibi algılanmasıdır³⁰. Halbuki, aşağıda da görüleceği üzere her ne kadar ayrı bir grup olarak ifade edilmiş olsa da (TVK m.9) evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması da esasında yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması hallerinden birisidir³¹.

TVK'da Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasına ilişkin düzenlenen son hal ise seçme hakkının kullanılmasıdır (m.21 ve 22). Kanun'da yer alan şartların (m.21) varlığı halinde Türk vatandaşlığının kazanılmasında idarenin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı da, bu yolun sonuçlarına (m.22) göre belirlenecektir.

B. Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararıyla Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi

1. Genel Olarak

a. Türk Vatandaşlığının Yetkili Makam Kararıyla Kazanılmasında Kabul Edilen Yollar

Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kazanılabilmesi için öngörülen esaslar, TVK m.10'da yer almaktadır. Maddeye göre Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kazanılmasındaki esaslar ilgili makamların görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığınca belirlenecektir (m.10/2). Çalışma konumuzla ilgili en önemli esas ise, kanunda belirlenen şartlara sahip olmanın Türk vatandaşlığı kazanılması konusunda yabancıya mutlak bir hak sağlamayacağıdır (m.10/1son cümle). Dolayısıyla aşağıda her bir vatandaşlık kazanma hâli incelenmeden evvel, bütün yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanma yolları için ortak olan, mutlak hak sağlamama esasının değerlendirilmesi kanaatimizce doğru olacaktır.

b. Kanunda Belirtilen Şartları Taşımanın Türk Vatandaşlığı Kazanılmasında Mutlak Hak Sağlamayacağına İlişkin Esasın İdarenin Takdir Yetkisi Açısından Değerlendirilmesi

²⁶ KAYA, s.52, BALTA, s.88, SEÇKİN/ÜSTÜN, s.515.

²⁷ TAN, s.414, SEÇKİN/ÜSTÜN, s.515, GÖZLER, s.1065, 1066.

²⁸ Kanunun amacı Türk vatandaşlığının kazanılmasına dair iş ve işlemlerin yürütülmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek olduğundan (m.1), TVK'da belirlenen bu esaslar dışında, kural olarak, vatandaşlığın kazanılması da mümkün görünmemektedir. Bunun istisnası aşağıda görüleceği üzere, 5543 sayılı İskân Kanunu'nda göçmenlerin Türk vatandaşlığı kazanmasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki, göçmen olarak kabul edilenler aynı zamanda TVK m.12 kapsamında istisnai yolla Türk vatandaşlığı kazanabilmektedir. Bu kazanma yoluyla ilgili olarak bkz. aşağıda dn. 65.

²⁹ RG: 6.4.2010; 27544.

³⁰ Yönetmeliğin 14. maddesinde Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kazanma yolları sayılırken, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması belirtilmediğinden bu şekilde bir yorum yapılabilecektir.

³¹ ERDEM, B Bahadır: Türk Vatandaşlık Hukuku, Beta Yayınları, 8. Bası, İstanbul 2020, s.177. Ancak çalışmamızda kanunun sistematigine uyarak, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanma dışında ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Esasında yetkili makama takdir yetkisinin verildiği en temel düzenleme kanunun 10. maddesindeki bu hükmüdür. Çünkü kanunda aranan şartların yabancıda bulunmasına rağmen vatandaşlık kazanılamayabileceğine ilişkin bu düzenlemede idareye takdir yetkisi tanınmaktadır. Bu esas ile birlikte yabancının vatandaşlığa alınmasındaki yetkili makamın (m.12 ve 14'teki hallerde Cumhurbaşkanı, bunlar dışında ise İçişleri Bakanlığı m.19) görev anlayışına bağlanan serbest bir takdir hakkının bulunduğu kabul edilmektedir³².

Madde gerekçesinde konu “*ayrıca vatandaşlığın bir bireye verilmesi egemenlik hakkıyla doğrudan ilgili olduğundan, aranan şartların taşımış olmanın vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak kazandırmayacağı hüküm altına alınmıştır*” şeklinde belirtilmiştir. Kanunda yer alan şartların varlığına rağmen, yabancıya vatandaşlığını kazandırıp kazandırmama konusu haklı olarak, devletin egemenlik yetkisi ile doğrudan irtibatlı tutulmuştur. Bu nedenledir ki, vatandaşlığını vermeme konusunda idarenin takdir yetkisinin bulunduğu egemenlik yetkisi doğrultusunda kabul edilmelidir³³.

Her ne kadar TVK m.11/2'deki hüküm ilga edilmiş olsa da, TVKYön m.15/2'de aynı düzenlemenin yer alması ve bu düzenlemenin de TVK'daki düzenlemelere aykırı olmaması nedeniyle, yabancının mevcut vatandaşlığından çıkmasının aranabileceğine ilişkin halen geçerli olan TVKYön m.15/2'deki hükmün de idareye takdir yetkisinin tanındığı bir diğer düzenleme olduğu ifade edilmiştir³⁴.

Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılmasında idareye tanınan takdir yetkisinin, keyfi hareket etme imkânı sağlamadığı, kanunun koyduğu sınırlar içerisinde, kamu yararı ve kamu görevlerinin gerekleri çerçevesinde bu yetkinin kullanılması gerektiği belirtilmiştir³⁵. Takdir yetkisinin varlık amacının da zaten, kamu yararının gerçekleştirilebilmesi olduğu kabul edilmektedir³⁶. Dolayısıyla kamu yararının gerçekleştirilmesi, Türk vatandaşlığının kazanılmasında idarenin takdir yetkisinin kabul edildiği her alanda bir amaç olarak yer almalıdır.

Ek olarak, takdir yetkisini keyfi kullanamayan idarenin alacağı kararın gerekçesini de göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Belirtilen bu gerekçenin de idarenin kararına karşı yargı yoluna başvurmada esas olacağı, haklı olarak ileri sürülmüştür³⁷.

Bu konuda eklemek istediğimiz son husus ise, devletin egemenlik hakkına dayanan ve idareye tanınan bu takdir yetkisinin olumsuz bir etkiye sahip olduğudur. Yani idareye sadece bütün aranan şartların sağlanması durumunda yabancıya vatandaşlık kazandırılmaması açısından bir takdir yetkisi verilmiştir. Bunun karşısında, yetkili makam kanunda yer alan şartları taşımayan kişilere takdir yetkisine dayanarak Türk vatandaşlığı kazandıramayacaktır³⁸.

2. Genel Yolla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi

a. Türk Vatandaşlığının Genel Yolla Kazanılmasında Aranan Şartların Takdir Yetkisi Açısından Değerlendirilmesi

Türk vatandaşlığının genel yolla kazanılması TVK 10. ve 11. maddelerde düzenlenmiştir. Türk vatandaşlığının genel yolla kazanılmasında yetkili makam İçişleri Bakanlığı'dır (TVK m.19).

Kanuna göre yabancının Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için bazı şartları taşıması gerekmektedir. Kanun'da genel yolla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda 8 şart aranmaktadır. Yukarıda ilk bölümde idareye takdir yetkisinin belirlenmesinde esas alınan kriterler açısından değerlendirildiğinde bu şartlardan hangilerinin idareye takdir yetkisi tanındığının incelenmesi gerekmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere kanunî düzenlemelerde çeşitli şekillerde idareye takdir yetkisinin tanındığı kabul edilmektedir. TVK m.11'deki şartlar TVKYön'deki düzenlemeler ile birlikte incelendiğinde takdir yetkisinin olup olmadığının tartışılması gereken ilk şart, Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etme şartıdır. Şöyle ki TVKYön m.15'te bu şarttan ne anlaşılması gerektiği düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre “Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini; Türkiye’de taşınmaz mal edinmek, iş kurmak, yatırım yapmak, ticaret ve iş merkezini Türkiye’ye

³² NOMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 28. Bası, İstanbul 2021, Filiz Kitabevi, s.77, ERDEM, s.120.

³³ NOMER, s.79.

³⁴ NOMER, s.89.

³⁵ ERDEM, s.122, NOMER, s.79, EKŞİ, Nuray: Danıştay Kararları Işığında Türk Vatandaşlığı Kanununa İlişkin İdari Davalar, Has Matbaası, İstanbul 2008, s.73 vd.

³⁶ GÖZLER, s.1067.

³⁷ ÖZGÜR, Çiçek: Muvazaalı Evlenmelerin Türk Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 11(42), 2020, s.322

³⁸ NOMER, s.76, 79.

nakletmek, çalışma iznine tabi olarak bir iş yerinde çalışmak ve benzeri davranışlarla teyit etmiş olmak veya Türk vatandaşı ile evlenmek, ailece müracaat etmek, daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış olan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmak veya eğitimi Türkiye’de tamamlamak” şeklinde ifade edilmiştir (m.15/1c). Bu şartın yabancıların Türk toplum hayatını benimsediğini ve topluma devamlı olarak katılma konusunda kararlı olduğunu, Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlanmanın geçici bir istek olmadığını tespit etmek için arandığı kabul edilmektedir³⁹. Ek olarak, TVKYön’de belirtilen davranışların bazılarının Türkiye’ye yerleşme kararlılığını teyit eder nitelikte olduğu, ancak bunların yerleşme niyetinin varlığı hakkında kesin irade belirtisi olarak kabul edilmemesi gerektiği ileri sürülmüştür^{40,41}.

Sonuç itibarıyla TVK düzenlemesinin, “*yerleşmeye karar verme*” tespitinde idareye değerlendirme imkânı vermek suretiyle takdir yetkisi tanıdığı söylenebilecektir. Burada idare, TVKYön’de yer alan karineler ile birlikte yabancıların başvurusunu değerlendirerek, Türkiye’ye yerleşme niyetinin olup olmadığını tespit edecektir. Bu değerlendirme yapılırken de yerleşme niyetinin varlığı objektif anlayışa göre değil, idarenin subjektif anlayışına göre gerçekleşeceğinden idarenin takdir yetkisinin var olduğu kanaatimizce kabul edilmelidir. Ancak burada idarenin takdir yetkisinin varlığı kabul edildikten sonra, bu yetki sınırsız olmadığından, TVKYön’deki karinelerin tamamıyla göz ardı edilmesi de hatalı olacaktır.

Türk vatandaşlığının genel yolla kazanılmasında aranan şartlardan incelenmesi gereken bir diğer şart ise kanaatimizce, genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmama şartıdır (m.11/1ç). Burada belirsiz kavramların tercih edilmesi söz konusudur. Çünkü genel sağlığın ne olduğu konusunda kesin bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla idarenin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığına karar verilebilmesi, “genel sağlık”tan anlaşılması gereken objektif esaslara göre mi yoksa idarenin subjektif anlayışına göre mi tespit edileceğine bağlıdır. TVKYön incelendiğinde ise vatandaşlık kazanmak isteyen kişinin genel sağlık bakımından tehlike teşkil edecek bir hastalığı bulunmadığına dair, usul ve esasları Sağlık Bakanlığınca belirlenmiş olan sağlık raporunu başvurusunda sunması gereken belgeler içerisinde yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla burada genel sağlık bakımından tehlike arz edip etmeme konusu Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenecektir. Sağlık Bakanlığı’nın uzmanlığı doğrultusunda düzenlenecek rapor neticesinde işlem yapılacağından, bu konuda idarenin (İçişleri Bakanlığı) takdir yetkisinin bulunduğu kanaatimizce söylenemeyecektir⁴².

Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kazanılmasında idarenin takdir yetkisinin değerlendirilmesi gereken bir diğer şart; iyi ahlak sahibi olmaktır (TVK m.11/d). Yönetmeliğin konuyla ilgili düzenlemesinde ise konu; “toplum içinde birlikte yaşamının gerektirdiği sorumluluk duygusu ile davranarak iyi ahlak sahibi olduğunu göstermek, davranışları ile çevresine güven vermek, toplumca hoş karşılanmayan ve toplum değerlerine aykırı kötü alışkanlığı bulunmamak” şeklinde açıklanmaktadır (TVKYön m.15/1d). Burada “iyi ahlak” belirsiz (müphem) bir kavramdır. Ancak sadece belirsiz kavramın varlığı, idareye takdir yetkisinin tanındığının kabulü için yeterli değildir. Bu belirsiz kavramın içeriği objektif esaslara göre belirlendiği takdirde idarenin burada takdir yetkisinin bulunmadığı, bağlı yetkisinin olduğu söylenebilecektir. Bunun karşısında, idarenin bu kavramın içeriği belirlenirken objektif esaslar yerine subjektif anlayışa göre hareket edeceğinin kabulü halinde ise, idarenin takdir yetkisinin bulunduğu kabul edilmelidir⁴³.

Genel yolla vatandaşlığın kazanılmasında iyi ahlak şartının çok genel ve yoruma açık olduğu ifade edilmiştir. Hırsızlık, kaçakçılık, sahtekarlık ve dolandırıcılık gibi suçların toplum tarafından hoş karşılanmadığı belirtilerek, bunları işlemiş kişilerin iyi ahlaklı olarak kabul edilemeyeceği

³⁹ ERDEM, s.131.

⁴⁰ Dolayısıyla burada örnek olarak belirtilen emarelerin yerleşme niyetinin varlığı konusunda karine olarak kabul edilmesi daha doğru olacaktır. NÖMER, s.84,85, DOĞAN, Vahit: Türk Vatandaşlık Hukuku, 16. (Tıpkı) Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.67, ERDEM, s.132.

⁴¹ Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun (RG: 22.02.1964; 11638) genel yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyen 6. maddesinde de aynı düzenleme bulunmaktaydı. O dönemde ise bu şartın aranması doktrinde eleştirilmiştir. Bu eleştirinin gerekçesi Türk hukuku açısından ikametgah zaten bir kimsenin yerleşme niyeti ile oturduğu yer olarak tanımlandığından ve ikamet etme de Türk vatandaşlığı kazanılmasında 403 sayılı kanunda arandığından, ikametgah ile yerleşme niyetinin birlikte aranması gereksiz bulunmuştu. Dolayısıyla mülga kanun açısından ileri sürülen bu eleştiriler, yürürlükteki kanun açısından da güncelliğini korumaktadır. ULUOCAK, Nihal: Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 1986, s.53, GÖĞER, Erdoğan: Türk Tabiiyet Hukuku, 4. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1979, s.76-78.

⁴² Bu şart için aranması gerekenin, kişinin hiçbir hastalığının bulunmaması değil, HIV gibi toplum bakımından tehlike arz edebilecek hastalıklar olarak anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. ERDEM, s.132.

⁴³ İdareye belirsiz kavramlarla takdir yetkisi tanınabilmesi için bunun içeriğinin subjektif esaslarca idare tarafından belirlendiği haller olması gerektiği konusunda bkz. yukarıda s.5.

belirtilmiştir. Ek olarak, cinsel özgürlüğe ve edep törelerine karşı suç işlemiş bir kişinin de iyi ahlaklı olamayacağı ileri sürülmüştür⁴⁴. Bu tarz suçlardan mahkum olanlar, af ile suçları ortadan kaldırılmış olsa dahi, iyi ahlak sahibi olma şartını yerine getiremeyecektir⁴⁵. İleri sürülen bir diğer görüşe göre iyi ahlak sahibi olma şartı, özel kamu yararı kategorilerinden genel ahlak ve genel asayiş ile ilgilidir. Bunun bir göstergesinin de iyi ahlak sahibi olmanın İl Emniyet Müdürlüğüne araştırılması olduğu belirtilmiştir⁴⁶.

Doktrinde iyi ahlak kavramının son derece belirsiz ve Türk toplumu açısından zaman içerisinde değişebilen bir kavram olduğundan, bugün için iyi ahlak kapsamında değerlendirilen bir özelliğin ileride aynı şekilde değerlendirilemeyebileceğinden dolayı bu şartın aranması eleştirilmiştir. Ek olarak, toplum açısından bu değerlendirilme yapılırken esas alınan toplumun ne şekilde belirleneceğinin de kavramı belirsiz hale getirdiği ifade edilmiştir. Sonuç itibarıyla bu yönüyle iyi ahlak sahibi olma şartının idareye takdir yetkisi sağlayan bir şart olduğu kabul edilmiştir⁴⁷. Bunun karşısında ise, vatandaşlığa alınmadaki ahlak anlayışının genel kabul gören ve zaman içinde değişime uğramayan bir yaklaşımı kabul ettiği de ileri sürülerek, aksi yönde görüş savunulmuştur⁴⁸.

Kanaatimizce iyi ahlak sahibi olmanın belirsiz bir kavram olması, onun idareye takdir yetkisi tanıdığının baştan kabul edilmesini sağlayan bir özellik değildir. Çünkü belirsiz (*müphem*) kavramların idareye takdir yetkisi vermesi, bu belirsiz kavramın içeriğinin idarece ne şekilde tespit edileceğiyle irtibatlıdır. TVKYön'e göre, yabancının iyi ahlaklı olup olmadığı, il emniyet müdürlüğüne tespit edilecektir (m.18/1b). Bunun içeriğinin il emniyet müdürlüğüne ne şekilde olacağı ise, TVKYön m.15/1d'deki genel esaslarla belirlenecektir. TVKYön m.15/1'de toplumda geçerli olan genel anlayış veya objektif bir değer yargısı ifade edildiğinden, kanaatimizce burada idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu kabul edilmelidir. Sonuç itibarıyla, sırf iyi ahlakın belirsiz bir kavram olması, idareye takdir yetkisinin tanındığı sonucuna ulaşılması için yeterli değildir. Bunun yanında iyi ahlakın “toplum içinde birlikte yaşamının gerektirdiği sorumluluk duygusu ile davranarak iyi ahlak sahibi olduğunu göstermek, davranışları ile çevresine güven vermek, toplumca hoş karşılanmayan ve toplum değerlerine aykırı kötü alışkanlığı bulunmamak” şeklinde açıklanması, idarenin iyi ahlakın varlığının tespitinde takdir yetkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşmamızı gerektirmektedir⁴⁹.

Konuyla ilgili incelenmesi gereken bir diğer şart, yeteri kadar Türkçe konuşabilme şartıdır (m.11/1e). Burada yabancının yeteri kadar Türkçe konuşabildiğinin belirlenmesi aynı zamanda idarenin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığının da tespit edilmesini sağlayacaktır. TVKYön m.15/1e uyarınca vatandaşlık başvuru inceleme komisyonu tarafından, yabancının toplumsal yaşama uyum sağlayabilecek düzeyde Türkçe konuşabilme şartını sağlayıp sağlamadığını tespit amacıyla mülakata alınacağı düzenlenmiştir. Ancak bu mülakatın sonucunda bu şartın sağlanıp sağlanmadığının ne şekilde komisyon tarafından tespit edileceği ise belirtilmemiştir. Burada en az meramını anlatabilecek kadar Türkçe konuşabilmesi ve anlayabilmesi ile toplum hayatına uyum sağlayabilmesi belirtilmiştir⁵⁰. Komisyon (idare) tarafından yabancının Türkçe konuşabilme düzeyi değerlendirmeye tâbi tutulacaktır. Bu tarz değerlendirmeler ise, yukarıda ifade edildiği gibi, idarenin takdir yetkisinin bulunduğu hallerdendir. Bu nedenle de bu şart ile ilgili olarak idarenin takdir yetkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılması gerekmektedir⁵¹.

Yukarıda incelenen şartlar yanında, genel yolla Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için yabancının milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel hali bulunmaması gerekmektedir⁵². Bu şart diğer sonradan kazanma yollarında da yer aldığından ayrı bir başlık altında incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Ancak bu şartın arandığı diğer kazanma yolları açısından da burada yapılan incelemeler ve ileri sürülen görüşler geçerli olacaktır.

⁴⁴ NOMER, s.85, DOĞAN, s.69.

⁴⁵ FİŞEK, Hicri: Vatandaşlığa Alınmanın İptali, Osman F. Berki'ye Armağan, 1977, s.380.

⁴⁶ GÜNGÖR, Gülin: Tâbiyet Hukuku Gerçek Kişiler – Tüzel Kişiler – Şeyler, Yetkin Yayınları, 3. Bası, Ankara 2015, s.89-90.

⁴⁷ ERDEM, s.133.

⁴⁸ DOĞAN, s.69.

⁴⁹ Bu şartın idareye takdir yetkisi tanıdığı konusunda bkz. ERDEM, s.133.

⁵⁰ DOĞAN, s.70,

⁵¹ İdarenin yapacağı bu tarz değerlendirmelerde takdir yetkisi bulunduğu dair bkz. GÖZLER, s.1065, 1066. İdareye duruma göre değerlendirme yapabilme imkânı veren (takdir) yetkinin yerinde olduğu ifade edilmiştir. GÜNGÖR, s.90.

⁵² Türk vatandaşlığının; istisnai yolla kazanılması (m.12/1), ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanılması (m.13), ikamet şartına bağlı olarak yeniden kazanılması (m.14), evlenme yoluyla kazanılması (m.16/1c), evlat edinilme yoluyla kazanılması (m.17) hallerinde de bu kavramlardan biri veya ikisi birden şart olarak aranmaktadır.

b. Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Hali Bulunmama Şartının İncelenmesi

Türk vatandaşlığının genel yolla kazanılmasında idarenin takdir yetkisi açısından doktrinde özellikle incelenen şart “*millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama*” şartıdır (m.11/1g). TVKYön’e bakıldığında bu şartın aynen belirtildiği (TVKYön m.15/1g), bu şarta ilişkin araştırmanın il emniyet müdürlüğü (TVKYön m.18/1a) ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı (TVKYön m.35/2 ve 4) tarafından yapılacağı düzenlendiği görülmektedir.

Yukarıda ilgili bölümde de ifade edildiği üzere milli güvenlik ve kamu düzeni idare hukukunda idareye takdir yetkisinin tanınabileceğinin tartışıldığı belirsiz kavramlardandır. Ancak her belirsiz kavramın varlığı, doğrudan idareye takdir yetkisi verildiği anlamına gelmemektedir. Bunun tespitinde söz konusu belirsiz kavramın içeriğinin idarece ne şekilde belirleneceği önemlidir.

Milli güvenlik ve kamu düzenine engel bir hali olmama şartı 403 sayılı mülga kanunda yer almadığından, bunlarla uygulamada idare tarafından aranan şartlar olarak karşılaşılmaktaydı⁵³. 5901 sayılı kanun ile birlikte şartın aranmasıyla birlikte idarî düzenlemelerde (Yönetmelik) yer alan uygulamanın kanunî dayanağa kavuşturulduğu ve kanunilik ilkesine aykırılık durumuna son verildiği belirtilmiştir⁵⁴.

Türk vatandaşlığının kazanılmasında milli güvenlik ve kamu düzeni ile ilgili incelemeler yapılırken genellikle bu kavramların soyutluk taşıdığı, içeriğinin tespiti zor olmasına rağmen sıklıkla kullanıldığı ileri sürülmüştür⁵⁵. Bu kavramların içeriğinin tespitinde TVKYön 75/5’ten de faydalanılmıştır. Şöyle ki ilgili maddede yer alan bir kısım hallerin milli güvenlik ile irtibatlı olduğu, aranan diğer hallerin ise kamu düzeni ile irtibatlı olduğundan bu şekilde bu kavramların içeriğinin tespitinin, belirsizliklerin giderilmesine yardımcı olacağı kabul edilmiştir⁵⁶. Dolayısıyla, bu şekilde TVKYön’de yer alan düzenlemelerin esas alınması ile birlikte, yetkili makamın takdir yetkisi sınırlanmakta ve vatandaşlığın kazanılmasında öngörülebilirlik sağlanmaktadır⁵⁷. Ancak bunun karşısında, idarenin bu şart bakımından takdir yetkisinin yerindelik değerlendirmesi olduğu da ifade edilmiştir⁵⁸.

Ek olarak, vatandaşlık hukuku gibi kanunilik ilkesinin geçerli olduğu bir alanda milli güvenlik ve kamu düzeni gibi muğlak kavramlara yer verilmesi eleştirilmiştir. Bu kavramların içeriğinin/sınırlarının belirlenerek daha net, keyfilikten uzak ve vatandaşlık hukukunun içeriğine uygun bir düzenleme yapılması önerilmiştir⁵⁹.

Kamu düzeni ve milli güvenlik idare hukukçuları tarafından da belirsiz kavramlar olarak kabul edilmekte ve idareye takdir yetkisi verilip verilmediği konusunda incelemeye tâbi tutulmaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, idareye takdir yetkisinin tanındığının kabulü için, sadece müphem ifadenin kanuni düzenlemelerde yer alması yetmemekte, bunun yanında bu belirsiz kavramın içeriğinin idarece ne şekilde belirleneceği önem taşımaktadır. Burada da gerek kamu düzeni gerekse de milli güvenlik her ne kadar belirsiz kavram olarak kabul edilse de, bunların içeriği idarenin sübjektif anlayışına göre tespit edilecek konulardan değildir. Çünkü burada idarenin bu kavramlar hakkındaki sübjektif anlayışı söz konusu olmayacaktır. Milli güvenlik ve kamu düzeni

⁵³ ERTEN, Rifat, Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması Yollarında Aranan Ortak Şart: Millî Güvenlik Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hâli Bulunmamak, PPIL, 40(2), 2020, s.1356. 403 sayılı Kanun döneminde İçişleri Bakanlığınca, Vatandaşlık Kanununun Uygulamasına İlişkin “Çok Gizli” bir yönerge çıkarılmıştı. Kanunda yer alan şartlara rağmen bu gizli yönergede yer hususlar nedeniyle ilgililerin vatandaşlığa alınma talepleri reddedilmekteydi. Bu yönergeye dayanılarak verilen red kararlarının bazıları Danıştay tarafından iptal edilmekteydi. Bu uygulama; vatandaşlığa alınma talebinin reddi gerekçesinin açık olarak tespit edilmesi gerektiği, aksi takdirde yargı denetiminin dahi fayda sağlayamayacağı, bu usul ile idarenin dilediği gibi karar vermesinin “hikmeti hükümet” anlayışının kabul edilmesi olduğu nedenleriyle haklı olarak eleştirilmiştir. DOĞAN, s.71.

⁵⁴ TİRYAKİOĞLU Bilgin: “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması”, in Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit Köşgeroğlu, Banu (ed.), Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu, Seçkin Yayınları, Ankara 2008, s.82, TANRIBİLİR, Feriha Bilge: Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri, TBB Dergisi, 2008 (75), s.41. Anayasa m.66/3’teki vatandaşlığın kazanılmasında kanunilik ilkesi göz önüne alındığında TVK’da şarta açıkça yer verilmesinin olumlu olduğu da ifade edilmiştir. ERDEM, s.138, ERKAN, Mustafa: Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda 7039 Sayılı Kanunla Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi, PPIL, 39(2), 2019, s.424.

⁵⁵ ERTEN, s.1357. Ek olarak bu şartların objektiflikten son derece uzak olmaları nedeniyle idareye geniş bir takdir yetkisi tanıdığı da belirtilmiştir. ŞİT KÖŞGEROĞLU, Banu; İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Genel Esaslar ve Son Değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, 7(1), s.170.

⁵⁶ ERTEN, s.1358.

⁵⁷ ERTEN, s.1360.

⁵⁸ GÜNGÖR, s.92-93.

⁵⁹ TANRIBİLİR, s.42.

gibi kavramlar esas itibariyle kamuyu yakından ilgilendiren hususlar olduğundan, bunların içeriğinin de sübjektif olarak belirlenmesinin kabulü, kanaatimizce mümkün olmamalıdır. Bu nedenledir ki, gerek burada (TVK m.11/1g) gerekse milli güvenlik ve kamu düzeni açısından tehlike arz etmemenin arandığı diğer sonradan Türk vatandaşlığı kazanma hallerinde, bu kavramların belirsiz olması nedeniyle idarenin bu kavramları belirleme konusunda takdir yetkisinin bulunduğu söylenemeyecektir. Burada toplumun genel anlayışı esas alınacağından milli güvenlik ve kamu düzenin tehlikeye düşürecek hali bulunmama şartlarında kanaatimizce idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu kabulü gerekmektedir⁶⁰.

Kanunun gerekçesi de idarenin bağlı yetkisi bulunduğuna ilişkin görüşümüzü destekler niteliktedir. Çünkü gerekçede bu şartların aranmasıyla birlikte

“milli güvenlik bakımından tehlike teşkil eden ve milli menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin, bu gibi kişi veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanların ve herhangi bir isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik gibi kamu düzenini bozan faaliyetlerde bulunanların Türk vatandaşlığını kazanmaları engellenmekte”

olduğu ifade edilmiştir. Sonuç itibariyle gerekçenin bu şartlarla ilgili amacın ne olduğuna ilişkin açıklaması değerlendirildiğinde, kanunda aranan şartların idareye takdir yetkisi vermediği (vermeyi amaçlamadığı) söylenebilecektir. Kanunda yer alan şartlarla ilgili amaçlananın ne olduğu gerekçede açıkça ifade edildiğinden, bunlarla ilgili olarak idareye takdir yetkisi tanınmanın amaçlandığını söylemek kanaatimizce pek mümkün görünmemektedir.

3. İstisnai Yolla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi

a. Genel Olarak

Türk Vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller başlıklı 12. maddede, bazı yabancıların milli güvenlik ve kamu düzenini tehlikeye düşürecek hali bulunmamak kaydıyla ve Cumhurbaşkanı kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabileceği düzenlenmiştir. Burada ilk belirtilmesi gereken husus, kanunda yer alan şartların varlığı halinde dahi bu durum kişiye mutlak hak sağlamayacaktır. Çünkü, idarenin Türk vatandaşlığının kazandırılması konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır. Kanunun 12. maddesinde yabancıların Türk vatandaşlığını istisnai olarak “kazanabileceği” düzenlendiğinden, kanunda açık düzenleme yapmak suretiyle bu açıdan idareye takdir yetkisinin tanındığı kanaatimizce kabul edilmelidir⁶¹.

İstisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin düzenleme, idareye objektiflikten uzak ve geniş takdir yetkisi tanındığı gerekçeleriyle eleştirilmektedir⁶².

Kanunun ilgili maddesi incelendiğinde, Türk vatandaşlığını kazanmada iki şartın arandığı görülmektedir. Bunlardan ilki, milli güvenlik ve kamu düzenini tehlikeye düşürecek hali bulunmamak şartıdır. Milli güvenlik ve kamu düzenini tehlikeye düşürecek hali bulunmama şartı bu sonradan vatandaşlık kazanma usulünde de kabul edildiğinden, bu şart ile ilgili olarak yukarıda yapılan açıklamalarımızı tekrar etmekle yetiniyoruz.

TVK m.12’de Türk vatandaşlığının sonradan istisnai yolla kazanılabilmesi için aranan ikinci şart ise kanunda belirtilen 4 ana gruptan birine mensup olmaktır. Bu yabancılar;

“a) Türkiye’ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler. b) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler. d) Göçmen olarak kabul edilen kişiler”

⁶⁰ ERTEN, s.1357, REÇBER Kamuran/ÖZGENÇ Zeynep: ‘5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunundaki Bazı Boşluklar’ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 74(1), 2016, s.379, DOĞAN, s.71 vd. Şartın, son derece belirsiz ve vatandaşlığın kazanılması bakımından oldukça tehlikeli bir koşul olarak değerlendirilebileceği hakkında bkz. AYBAY, Rona/ÖZBEK Nimet/ERSEN PERÇİN, Gizem; Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 2019, Siyasal Yayınevi, s.143. Bununla birlikte doktrinde, şartın Türk vatandaşlığının seçme hakkı yoluyla kazanılmasında neden aranmadığına yönelik de eleştiriler getirilmiştir: Reçber, Özgenç, s.377 vd, ERKAN, Mustafa: “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında ‘Milli Güvenlik’ ve ‘Kamu Düzeni’ Kavramlarının İncelenmesi”, in Doğan, Vahit/Yılmaz, Alper Çağrı/Ayhan İzmirli, Lale (ed.), Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s.337.

⁶¹ Kanunda açık düzenleme ile idareye takdir yetkisi tanınması konusunda bkz. yukarıda s.33.

⁶² ŞİT KÖŞGEROĞLU, s.187.

dir. Bu gruplardan b⁶³ ve d⁶⁴ bentleri açısından idarenin takdir yetkisine ilişkin herhangi bir inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Çünkü her iki gruptaki kişilerin kim olduğu diğer kanunlar ile belirlenmiştir. Ancak a ve c bentlerindeki kişilerin takdiri konusunda kanunda açık düzenleme bulunduğu ise söylenemeyecektir. Bu nedenle de yabancıların bu gruba ait olduğunun tespiti açısından idarenin takdir yetkisinin içeriği incelenmelidir.

b. Olağanüstü Hizmeti Geçen ya da Gececeği Düşünülen Kişilerin Belirlenmesinde İdarenin Takdir Yetkisi

Kanunun 12. maddesinde belirlenen alanlarda olağanüstü hizmetleri geçen veya geçeceği düşünülen kişilerin istisnai olarak Türk vatandaşlığını kazanacağı belirtilmiştir. Ancak yabancıların bu özelliklerinin neye göre belirleneceği konusunda bir çerçeve çizilmemiştir. Bu hükmün amacının olağanüstü hizmeti ve özellikleri dolayısıyla Türkiye'ye yararlı olmuş veya yararlı olacağı düşünülen kişileri, genel yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasında aranan şartlara bakılmadan Türk vatandaşlığını kazandırmak olduğu ifade edilmiştir⁶⁵.

Kanunda yer alan kişilerin tespitinin ne şekilde olacağına ilişkin esaslar gerek TVK'da gerekse TVKYön'de yer almamaktadır. Ancak bu kapsamda değerlendirilen yabancıların Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için ilgili bakanlıklar tarafından gerekçeli olarak teklifte bulunması gerekmektedir. Ancak bu teklife rağmen, yabancıların olağanüstü hizmetlerinin geçtiğinin veya geçeceğinin takdiri Cumhurbaşkanı'na bırakılmıştır. Burada da yabancıların Türk vatandaşlığı kazanmasında Cumhurbaşkanı'nın takdir yetkisinin bulunduğu kabul edilmelidir⁶⁶.

c. Vatandaşlığa Alınması Zarurî Görülenler Açısından Takdir Yetkisinin Değerlendirilmesi

İstisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanabilecek bir diğer yabancı grubu vatandaşlığa alınmaları zarurî görülenlerdir (m.12/c). Bu şart, belki de doktrinde idareye takdir yetkisinin en geniş şekilde tanıdığı düşünülerek maddede en fazla eleştirilen şarttır. Hatta doktrinde bu grupta yer alanların Türk Devleti bakımından "sır" kişilerden oldukları ifade edilmiştir⁶⁷. Ek olarak, bu düzenlemenin idareye Türk vatandaşlığını kazandırma konusunda sınırsız ve sonsuz takdir hakkı tanıdığı da belirtilmiştir⁶⁸. Kanunun bu düzenlemesi "hikmet-i hükümet" anlayışıyla bağdaştırılarak, idare tarafından amacı dışında kullanılmaya açık bir düzenleme olarak eleştirilmiştir⁶⁹. Bir diğer eleştiri de hükmün, vatandaşlık hukukunda kabul gören kanunilik ilkesi ile bağdaşmadığı ve idarenin eylem ve işlemlerinin yargısal denetimini de güçleştireceğine ilişkindir⁷⁰. Bu eleştirilerin karşısında, sonradan vatandaşlığın kazanılmasında kanunun eksikliklerini giderme aracı olarak kullanılabileceğinden önemli işlemlere sahip olduğu da ileri sürülmüştür⁷¹.

Vatandaşlığa alınması zarurî görülen kişilerin hangi esaslar çerçevesinde ve ne şekilde belirleneceği ise mevzuatta belirtilmemiştir. Kanunda yer alan "zarurî görülen" kişilerden olma kriteri belirsiz bir kavram olarak nitelendirilecektir. Ek olarak, kanunda belirsiz bir kavramın yer

⁶³Yatırım yoluyla Türk vatandaşlığı kazanılması olarak da ifade edilen bu grupta, içeriği Cumhurbaşkanının takdirine bağlı olarak belirlenen ölçütler doğrultusunda Türkiye'de yatırım yapacak yabancılar Türk vatandaşlığının kazandırılması söz konusudur. Burada TVK'nın yapmış olduğu atıf doğrultusunda 6548 sayılı Kanun m.31/f. 1-j uyarınca Cumhurbaşkanı, yabancıların yapacağı yatırımın içeriğini serbestçe belirleyebilecektir. Söz konusu yatırımın içeriği de TVKYön m.20'de detaylı olarak düzenlenmiştir. Bunun yanında, Cumhurbaşkanı tarafından ortaya konulan ölçütler içerisinde olup olmadığının tespitinde ise idarenin herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. GÖLCÜKLÜ, İlyas: 'Güncel Gelişmeler Işığında Yatırım Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması: Problemler ve Çözüm Önerileri', PPIL, 40(1) 2020, s.131. Yatırım yoluyla vatandaşlık kazanılması hususunda dünyadaki örnekler hakkındaki bilgi için bkz. YILMAZ, Alper Çağrı: Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu: Ius Pecuniae, PPIL, 38(1) 2018, s.192 vd.

⁶⁴ 6548 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, RG: 11.4.2014; 28615. 5543 sayılı İskan Kanunu RG: 26.9.2006; 26301. Her ne kadar 65 numaralı dipnotta istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasında idareye takdir yetkisi verildiği söylenilmişse de bu durum TVK kapsamındaki vatandaşlık kazandırmalar açısından geçerlidir. İskan Kanunu'ndaki düzenlemelerde ise idarenin herhangi bir takdiri bulunmamaktadır. Çünkü İskan Kanunu uyarınca da göçmen olarak kabul edilenlerin, gerekli usulî işlemler sonucunda Türk vatandaşlığı kazanması asıldır (İskan Kanunu m.8/4). İdarenin burada vatandaşlık kazanma konusunda bağlı yetkisi bulunmaktadır. ÖZTÜRK YILMAZ, Necla: '5543 Sayılı İskan Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması', TBB Dergisi, (68), 2007, s.262, GÜNGÖR, s.111. Göçmenlerin vatandaşlık kazanmasında idarenin takdir yetkisinin bulunmasının daha doğru olacağı ve bu nedenle de kanunî düzenlemelerin bu şekilde değiştirilmesi gerektiği hakkında bkz. BALKAR BOZKURT, Süheyla: 'Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Kazanması', 2018 13(163), s.115-116.

⁶⁵ NOMER, s.90, ERDEM, s.140, ŞİT KÖŞGEROĞLU, s.181.

⁶⁶ NOMER, s.90, GÜNGÖR, s.99.

⁶⁷ ERDEM, s.144.

⁶⁸ ERDEM, s.145.

⁶⁹ NOMER, s.90.

⁷⁰ DOĞAN, s.79.

⁷¹ Bu hükmün fayda sağlayacağı alanlarla ilgili olarak bkz. GÜNGÖR, s.99-104

almasının başlı başına idareye takdir yetkisinin tanındığı anlamına gelmeyeceği, bu belirsiz kavramın idare tarafından yorumlanmasında objektif veya sübjektif esaslardan hangisinin göz önünde tutulmasıyla ancak idarenin takdir yetkisinin tespit edileceği yukarıda ifade edilmiştir. Dolayısıyla burada bakıldığında, zaruri görülen kişilerin objektif, yani kamunun genelinin anladığı şekilde belirlenmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenledir ki, bu esas ile birlikte yabancıların Türk vatandaşlığı kazanmasında idareye geniş bir takdir yetkisi verildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Muhakkaktır ki, yabancıların sonradan vatandaşlık kazanabilmesinde idarenin olumlu (kabul etme) ve olumsuz (reddetme) yönde takdir yetkisinin bulunması doğaldır. Ek olarak, takdir yetkisi kanunda belirsiz ifadelerin kullanılması ile de sağlanabilecektir. Ancak bu belirsiz ifadelerin idareye sınırsız takdir yetkisi verdiği sonucuna ulaşılması da doğru olmayacaktır. Çünkü idareye takdir yetkisi tanınmasındaki amaç kamu yararının yerine getirilmesidir⁷². Bu nedenledir ki, idare bir yabancıya Türk vatandaşlığının verilmesini zaruri görüyorsa, bu kazandırmanın kamu yararını gerçekleştirme gerekmektedir. Aksi durumda idare takdir yetkisini kullanarak “yerinde olmayan” bir karar vermiş olacaktır⁷³.

Türk vatandaşlığını kazanan kişi artık Türkiye açısından yabancı olamayacağından dolayı, bazı hak ve imkânlar ile birlikte Türk toplumunun bir parçası olacaktır. Bu nedenledir ki, Türk toplumunun ahlak gibi konulardaki genel algılayışları o yabancının istisnai olarak Türk vatandaşlığını kazanmasında “zaruri görülme” kriterinin çerçevesini oluşturmalıdır. Burada toplumun değer yargıları, kamu düzeni ve benzeri konulardaki genel algılayışlarına aykırı özellikler barındıran yabancıların da, idarenin takdir yetkisinin kullanılması suretiyle Türk vatandaşlığını kazanması mümkün olmamalıdır. Ancak, mevcut düzenlemede idarenin takdir yetkisinin bu sınırlar nedeniyle bertaraf edilmesi, kanaatimizce mümkün görünmemektedir.

4. Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi

Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılmasından sonra kanunda Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması iki grupta düzenlenmiştir. Bunlar ikamet şartı aranıp (m.14) aranmamasına (m.13) göre değişen yeniden kazanma halleridir. Bu grupların ortak özelliği her ikisi açısından yabancının Türk vatandaşlığı kazanabilmesi için milli güvenlik açısından engel bir halinin bulunmamasının aranmasıdır. Bu şart ile ilgili yukarıda yer alan açıklamalarımızı tekrar etmekteyiz. Ayrıca bu sonradan vatandaşlık kazanma yollarında kanunda “kazanabilir” şeklinde ifade yer almaktadır. Dolayısıyla burada da yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında genel esas olan; TVK’da düzenlenen kanunda yer alan şartların vatandaşlık kazanmada yabancıya mutlak bir hak sağlamayacağı, idarenin Türk vatandaşlığı kazanmasında takdir yetkisinin bulunduğuna ilişkin hükmü geçerlidir (TVK m.10/1). Bu nedenledir ki idarenin burada takdir yetkisinin bulunduğu, konuyla ilgili yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda kabul edilmelidir⁷⁴. Türk vatandaşlığının yeniden kazanılma hallerinde burada belirtilenler dışında idarenin takdir yetkisinin varlığının tespitinde özel olarak incelenmesi gereken bir şart yer almadığından, çalışmamızda evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması incelenecektir⁷⁵.

5. Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi

a. Genel Olarak

TVK’da evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin şartlar m.16’da düzenlenmiştir⁷⁶. Kanunda mülga 403 sayılı TVK’dan farklı olarak, Türk vatandaşı ile evlenmenin yabancıya hemen vatandaşlık kazandırmayacağı, bunun için en az 3 yıldır Türk vatandaşı ile evliliğin sürüyor olması önşart olarak belirtilmiştir (m.16/1). Ek olarak aile birliği içinde yaşama ve evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama şartları da aranmaktadır. Dolayısıyla bu kavramlar esasında belirsiz olarak kabul edilebileceklerinden, bu kavramların tespiti idarenin takdir yetkisinin tespitinde de önem arz etmektedir.

⁷² GÖZLER, s.1067.

⁷³ İdarenin takdir yetkisini kullanarak, kamu yararını gerçekleştirme amacını gerçekleştirilmeyen işlemler yapmasının “yerindelik” sağlamayacağı belirtilmektedir. GÖZLER, s.1069.

⁷⁴ Bkz. yukarıda s.7, 8.

⁷⁵ TVK’da mülga 403 sayılı kanundaki bazı haller nedeniyle Türk vatandaşlığını kaybeden yabancıların, Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilecekleri kabul edilmiştir (m.43). Çalışmamızda kanunun sistematigi takip edilerek m.43 kapsamındaki Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması aşağıda E başlığı altında altında incelenmiştir.

⁷⁶ Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir hali bulunmama bir şart olarak arandığından, konu burada tekrar incelenmeyecektir.

b. Aile Birliği İçinde Yaşama Şartının Değerlendirilmesi

Aile birliği içinde yaşama evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında kabul edildiğinden, bu şart hakkında il emniyet müdürlüğü tarafından soruşturma yapılacağı düzenlenmiştir (TVKYön m.28/1a). Yapılan soruşturma neticesinde, tarafların gerçekten aile birliği içinde yaşayıp yaşamadıklarının objektif bir şekilde belirlenebileceği ifade edilmiştir. Çünkü eşlerin aile birliği içinde yaşamaları ile kastedilenin, gerçek bir evlilikte olduğu gibi müşterek bir aile yaşamının var olmasıdır⁷⁷. Dolayısıyla bunun da tespitinde subjektif bir değerlendirme yer almadığından burada idarenin takdir yetkisinin bulunduğu kanaatimizce söylenemeyecektir⁷⁸.

c. Evlilik Birliği ile Bağdaşmayacak Bir Faaliyette Bulunmama Şartının Değerlendirilmesi

Kanunda evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancının evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyette bulunmaması gerektiği düzenlenmiştir. Ancak bu faaliyetlerin neler olduğu belirtilmemiştir. TVKYön'e bakıldığında, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında il emniyet müdürlüğü tarafından yapılacak soruşturmaya ilişkin usul ve esaslara ilişkin maddede *"Evlilik birliği ile bağdaşmayacak şekilde fuhuş yapmak ve fuhuşa aracılık etmek gibi davranışlarının olup olmadığı"*nın araştırılacağı belirtilmektedir (TVKYön m.28/1b). Bu faaliyetlerin evlilik birliği ile bağdaşmayacağı da aşikardır⁷⁹.

Son olarak, bu şartın varlığının idarece açıklanamayan ya da baştan öngörülemeyen millî güvenlik veya kamu düzeni anlayışlarının gerekleri doğrultusunda, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasını engelleyebileceği belirtilmiştir. Örneğin aynı cinsten olan yabancı eşin vatandaşlık başvurusunun kamu düzeni engeline takılacağı ifade edilmiştir⁸⁰.

d. İdarenin Takdir Yetkisinin Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması Açısından Değerlendirilmesi

Gerek kanunda aranan şartların değerlendirilmesinde, gerekse de karar verilmesinde idarenin geniş takdir yetkisi bulunduğu doktrinde ifade edilmiştir⁸¹. Ancak yukarıda belirtildiği üzere, idarenin şartların incelenmesi sırasında geniş bir takdir yetkisinin bulunduğunu söylemek kanaatimizce mümkün görünmemektedir. Çünkü bu şartların varlığının tespitinde memurun bu şartları kendi bakış açısına göre (subjektif) algılayış şekli değil, objektif olarak toplumun bu şartları algılayış esas alınmaktadır. Bu nedenle de kanaatimizce, şartların varlığının tespiti açısından idarenin takdir yetkisinin geniş olduğu söylenemeyecektir.

Şartların incelenmesi dışında, TVK'da aranan şartlar yabancıda bulunsun bile, bu durum ona vatandaşlık kazanmada mutlak bir hak sağlamayacaktır (TVK m.10/1). Kanunda yer alan şartların varlığına rağmen, yabancıya vatandaşlığını kazandırıp kazandırmama devletin egemenlik yetkisi ile doğrudan irtibatlı olduğundan, bu alanda idarenin takdir yetkisinin bulunduğu yukarıda ifade edilmiştir. Bu nedenle de evlenme yoluyla vatandaşlık kazanmada genel esaslar çerçevesinde ve egemenlik yetkisi doğrultusunda idarenin takdir yetkisinin varlığının kabulü, kanaatimizce daha doğru bir yorum olacaktır⁸².

C. Evlat Edinilme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi

Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması hallerini düzenleyen 9. maddede, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması her ne kadar yetkili makam kararıyla kazanma halinden ayrı olarak belirtilmiş olsa da, genel itibarıyla yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığı kazanma hallerinden birisi olarak kabul edilmektedir⁸³. Bu nedenle de 10. maddede belirtilen genel esaslar

⁷⁷ ÖZGÜR, s.318, ERDEM, s.169, DOĞAN, s.95.

⁷⁸ Aynı yönde bkz. ÖZGÜR, s.318.

⁷⁹ Konuyla ilgili Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İDD kararına konu olayda, evlilik birliği öncesinde menfaat karşılığı fuhuş yapma suçundan hakkında işlem yapılan yabancının sonrasında Türk vatandaşı ile evlenmesi ve evlenme yoluyla Türk vatandaşlığı kazanma başvurusu yapması üzerine bu başvurusu reddedilmiştir. Bunun üzerine yabancı tarafından açılan iptal davasında Ankara İdare Mahkemesi tarafından dava reddedilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi ise, evlilik birliği öncesinde gerçekleşen fuhuş olayının evlilik birliği içerisinde de devam ettiği tespit edilmeden başvurusunun reddedilmesini hukuka aykırı bulmuştur. Ankara BİM 10. İDD, 15.11.2017 tarih, 2017/1222 E., 2017/1074 K. www.lexpera.com (Erişim Tarihi: 16.11.2021). Doktrinde de evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyetlerin gerçekleşme zamanının, idarenin takdir hakkının değerlendirilmesinde fark yaratacağı ifade edilmiştir. Bkz. ERDEM, s.170.

⁸⁰ GÜNGÖR, s.123.

⁸¹ ÖZGÜR, s.324.

⁸² Evlenme yoluyla vatandaşlık kazanmada, şartların varlığı halinde dahi idarenin takdir yetkisi bulunduğu konusunda bkz. DOĞAN, s.97.

⁸³ Kanunda bu yönde farklı düzenlemenin, mülga kanunun 3. maddesine göre bazı durumlarda kanunen evlat edinilene Türk vatandaşlığı kazanabilmesine rağmen, 5901 sayılı kanunda böyle bir durumun kabul edilmemesi gösterilmiştir. Böylelikle de eski kanun zamanında kanun yolu ile Türk vatandaşlığı kazanma hali olan evlat edinilmenin, yeni

kapsamında idarenin takdir yetkisine ilişkin ifade ettiğimiz her husus burada da geçerli olacaktır. Ek olarak TVK m.17’de evlat edinilenin Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için aranan şartlar; bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilme, ergin olmama ve milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamasıdır. Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilme ve ergin olmama şartlarının tespiti kanunen gerçekleşecektir⁸⁴. Milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel hali bulunmama şartı ise yukarıda incelendiğinden oradaki açıklamalarımız da evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında aynen geçerli olacaktır⁸⁵.

D. Seçme Hakkının Kullanılması Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi

Sonradan Türk vatandaşlığının kazanılabileceği bir diğer hal ise seçme hakkının kullanılması olarak düzenlenmiştir (TVK m.10). Seçme hakkının kullanılması yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının usul ve şartları TVK m.21 ile 22’de ve TVKYön m.35’te yer almaktadır. Mevzuattaki hükümlere göre kanunda aranan şartların varlığı halinde ve yabancı tarafından seçme hakkının kullanılması suretiyle Türk vatandaşlığının kazanılması söz konusudur.

Seçme hakkını kullanabilecek yabancılarda aranan şartlar ise; çıkma yoluyla Türk vatandaşlığını kaybeden anne veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybetmek ve ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme haklarını kullanmaktır (TVK m.21). Ancak burada madde metninde “*seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler*” hükmünde yer alan olasılık içeren ifadenin idareye takdir hakkı tanındığı yönünde yorumlanması da mümkündür. Bu nedendir ki takdir yetkisinin tespit edilebilmesi için kanunun seçme hakkının kullanılmasıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin düzenlemelerin (m.21 ve m.22) birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Konuyla ilgili olarak kanunda yer alan “*kazanabilirler*” şeklindeki ifade ile TVK’da kendilerine tanınan bir hak neticesinde bu gruptaki yabancılarda Türk vatandaşlığı kazanma konusunda bir hakkı kullanma imkânını göstermek olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla burada idareye takdir yetkisi verme kastıyla, diğer sonradan vatandaşlık kazanma yollarından farklı olarak, “*kazanabilirler*” şeklinde düzenleme yapılmadığı ileri sürülmüştür⁸⁶.

Seçme hakkının kullanılması ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı kabul edilmektedir⁸⁷. Hatta bu yol hiçbir makamın kabulüne ihtiyaç olmayan ve yetkili bir makamın kabul beyanında bulunmasına gerek olmadan vatandaşlık kazanma yolu olarak ifade edilmiştir⁸⁸. Seçme hakkının kullanılması suretiyle Türk vatandaşlığının kazanılmasında idari makamın kararına ihtiyaç duyulmaksızın, sadece talepte bulunarak Türk vatandaşlığı kazanılmaktadır⁸⁹.

Seçme hakkının kullanılmasıyla ilgili düzenlemede Türk vatandaşlığının “*kazanılabileceği*” belirtildiğinden, idarenin takdir yetkisinin bulunduğu yönünde tereddüt oluşabilmektedir. Ancak kanaatimizce, TVK’nın 22. maddesi idarenin takdir yetkisinin bulunmadığını açıklayan bir düzenleme içermektedir. Şöyle ki maddede seçme hakkının kullanılması ile Türk vatandaşlığının kazanılmasının, bu hakkının kullanılabilmesi için şartların varlığının idari makamca “*tespiti*” anından itibaren gerçekleşeceği düzenlenmiştir. Kanun koyucu burada idari makam tarafından şartların varlığının tespit edileceğini ve bu tespit anından itibaren de Türk vatandaşlığının kazanılacağını kabul ettiğinden, idarenin takdir yetkisinin varlığından söz etmek kanaatimizce mümkün değildir. Dolayısıyla kanunda yer alan şartların var olduğu tespit edildiği anda, seçme hakkını kullanan yabancı Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Kanaatimizce, TVK ve TVKYön’deki

düzenleme ile idarenin takdirine bırakılan yetkili makam kararı ile sonradan vatandaşlık kazanma haline dönüştüğü belirtilmiştir. ERDEM, s.183.

⁸⁴ Ergin olma esasen ehliyet ile ilgili bir durumdur. Gerek ehliyet gerekse de yabancılık unsurlu evlat edinme ilişkisine uygulanacak hukukun tespitinde 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun’daki (RG: 12.12.2007; 26728) hükümler ile konuyla ilgili Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde yer alan kurallar tatbik edilecektir. Dolayısıyla bu şartların incelenmesinde idarenin takdir yetkisinin bulunduğunu söylemek kanaatimizce mümkün değildir. Ehliyet uygulanacak hukuka ilişkin olarak detaylı bilgi için bkz. ŞANLI Cemal, ESEN Emre, ATAMAN FİGANMEŞE İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 9. Bası, İstanbul 2020, s.127 vd.

⁸⁵ Evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında, vatandaşlık kazanacak tarafın evlat edinilen “küçük” olması nedeniyle, bu küçüğün milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından ne şekilde engel teşkil edecek bir hali olabileceği ise anlaşılamamaktadır. Aynı yönde bkz. DOĞAN, s.105.

⁸⁶ ERDEM, s.211.

⁸⁷ ERDEM, s.211, NOMER, s.119, DOĞAN, s.167, GÜNGÖR, s.141.

⁸⁸ NOMER, s.119, DOĞAN, 167.

⁸⁹ TANRIBİLİR, s.53, GÖĞER, s.90.

şartları taşıyan ve seçme hakkını kullanan yabancı, takdir yetkisi kullanılarak Türk vatandaşlığını kazanmasının engellenmesi mümkün görünmemektedir.

E. Diğer Sonradan Vatandaşlık Kazanma Halleri Açısından İdarenin Takdir Yetkisi

1. KKTC Vatandaşları

Seçme hakkının kullanılması yoluyla Türk vatandaşlığı kazanılmasına benzer bir diğer Türk vatandaşlığı kazanma yolu ise TVK'nın beşinci bölümünde düzenlenen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) vatandaşlarının Türk vatandaşlığını kazanmalarıdır (TVK m.42). Buna göre doğum yoluyla KKTC vatandaşı olanlar, Türk vatandaşlığı kazanmak istediklerini yazılı olarak beyan etmeleri üzerine Türk vatandaşlığını kazanacaktır (m.42/1). Görüleceği üzere burada da idari makamın takdir yetkisi bulunmamaktadır⁹⁰.

2. Mülga 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Bazı Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığını Kaybedenlerin Yeniden Vatandaşlık Kazanabilmesinde İdarenin Takdir Yetkisi

Mülga 403 sayılı kanundaki bazı kaybettirme halleri nedeniyle Türk vatandaşlığı kaybettirilenlerin, milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halleri bulunmaması halinde İçişleri Bakanlığı kararıyla Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri düzenlenmiştir (TVK m.43). Mülga kanunda; izin almaksızın kendi istekleri ile yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananların (mülga TVK m.25/a), yurt dışında bulunup da muvazzaf askerlik görevini yapmak veya Türkiye'de savaş ilanı üzerine, yurt dışında bulunup da, yurt savunmasına katılmak için yetkili kılınmış makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya mazeretsiz olarak üç ay içinde icabet etmeyenlerin (m.25/ç), sevk sırasında veya kıtalarına katıldıktan sonra yurt dışına kaçıp da kanuni süre içinde geri dönmeyenlerin (m.25/d), Silahlı Kuvvetler mensupları ile askerlik görevini yapmakta olanlardan görev, izin hava değişimi veya tedavi için yurt dışında bulunup da süresi bittiği halde mazeretsiz olarak üç ay içinde geri dönmeyenlerin (m.25/e), Türk vatandaşlığının kaybettirileceği düzenlenmiştir.

Türk vatandaşlıkları yukarıda sayılan sebeplerden birine göre kaybettirilenlerin, yeniden Türk vatandaşlığı kazanabileceği düzenlenmiştir (TVK m.43 ve TVKYön m.35/8). Bu halde kişiye milli güvenlik bakımından engel hali bulunmamak kaydıyla ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazandırma amaçlandığından⁹¹, bu şartın sağlandığı takdirde ilgiliye Türk vatandaşlığının kazandırılması, idarenin keyfi olarak vatandaşlığa alınma talebini reddetmemesi kanaatimizce kabul edilmelidir⁹².

VI. SONUÇ

Türk idare hukukunda idarenin takdir yetkisi, onun birden fazla seçenekten birini tercih edebilmesi veya bir konuda karar alma veya almama konusunda tercih imkânı tanınması olarak ifade edilmektedir. Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması da idarenin belirli çalışmalar /araştırmalar sonucunda bir kararı veya tespiti ile yabancıların vatandaşlık kazandığı usul ve esasları ifade etmektedir. Bu nedenledir ki, idarenin bu konularda bağlı yetkisinin mi takdir yetkisinin mi bulunduğu, bulunduğu hallerde de bu yetkinin ne şekilde kullanılması gerektiğinin incelenmesi önemlidir.

Takdir yetkisinin varlığı çeşitli durumlarda söz konusu olabilmektedir. Bu yetki mevzuatta açıkça yer alabileceği gibi, belirsiz kavramların kullanılması veya idare tarafından değerlendirme yapılacağı belirtilmesi suretiyle de olabilecektir. Çalışmamızda sonradan vatandaşlığın kazanılma halleri de bu kapsamda takdir yetkisi açısından değerlendirilmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, mevzuatta belirsiz kavramların yer alması başlı başına idareye takdir yetkisinin verildiği sonucuna ulaşılmasını sağlamamaktadır. Bunun tespitinde bu kavramların içeriğinin objektif değerlere göre mi yoksa sübjektif değerlendirmelere göre mi belirleneceği önemlidir.

Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması yetkili makam kararıyla, evlat edinilme yoluyla veya seçme hakkının kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Her bir yol için ise kanunda çeşitli şartlar aranmaktadır. Bu esas ve şartların da idareye takdir yetkisi sağlayıp sağlamadığı da, ayrı ayrı incelenmelidir.

Kanunda birçok sonradan vatandaşlık kazanma yolunda ortak olarak aranan şart, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir hali olmama şartıdır. Her ne kadar doktrinde çoğunlukla bu şartın idareye takdir yetkisi tanıdığı ifade edilse de, takdir yetkisinin varlığına ilişkin

⁹⁰ NOMER, s.121, ERDEM, s.215.

⁹¹ Tasarı hazırlanma aşamalarındaki güdülen amaçlar ile ilgili detaylı bilgi için bkz. TANRIBİLİR, s.52-53.

⁹² Aynı yönde bkz. DOĞAN, s.84.

doğru bir yorumun yapılabilmesi için, milli güvenlik ve kamu düzeni gibi belirsiz kavramların içeriğinin idarece ne şekilde belirleneceğinin tespiti gerekmektedir.

Milli güvenlik ve kamu düzeni gibi kavramlar belirsiz olarak kabul edilse de, bunların içeriği sübjektif olarak değil, kamu yararı ve kamu düzeni doğrultusunda kamunun objektif kriterlerine göre belirlenmelidir. Bu tarz konularda ilgili idarenin (memurun) konuyla ilgili düşünce tarzına (sübjektif) göre yorum yapıp, Türk kamu düzeni ve milli güvenlik esaslarının ne olduğunu tespit etmesi, kanaatimizce mümkün değildir. Bu nedenledir ki, bu şartlar idarenin bağlı yetkisi kapsamında değerlendirilmesi gereken şartlardır.

Kanaatimizce TVK'da idarenin takdir yetkisinin en fazla ve geniş şekilde tanındığı hüküm, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında aranan şartların tamamına sahip olmanın, vatandaşlık kazanma konusunda yabancıya mutlak bir hak sağlamayacağına ilişkin hükmüdür. Bu hüküm ile idareye takdir yetkisi tanınmaktadır. Çünkü bir yabancıya yetkili makam kararıyla vatandaşlık verip vermeme, devletin egemenlik hakkı ile doğrudan irtibatlı bir konudur. Bu tarz konularda ise idarenin egemenlik hakkı doğrultusunda takdir yetkisinin bulunduğu kabul edilmelidir.

Konuyla ilgili bir diğer önemli konu, kanunda yer alan şartlara sahip olmanın vatandaşlık kazanmada yabancıya mutlak hak sağlamadığına ilişkin hükmün, idareye olumsuz yönde karar verme konusunda takdir yetkisi vermesidir. Yani idare yabancıya sadece vatandaşlık vermeme konusunda takdir yetkisine sahiptir. Bunun karşısında kanunda yer alan şartları sağlamayan bir yabancıya takdir yetkisine dayanarak vatandaşlık kazandırılması mümkün değildir⁹³.

Seçme hakkının kullanılması yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması ve KKTC vatandaşlarının Türk vatandaşlığını özel olarak kazanması hallerinde ise, idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı, bağlı yetkisinin olduğu kabul edilmelidir. Çünkü bu şartların varlığının idare tarafından tespit edildiği anda, ilgili Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Bu doğrultuda söz konusu hallerde idarenin takdir yetkisi yoktur. Buradaki düzenlemelerde idarenin bağlı yetkisi söz konusudur.

İdarenin takdir yetkisi Türk vatandaşlık hukukunda yer alan bazı gereklerden dolayı idareye tanınmaktadır. Ancak bazı hallerde ise görünüşte idareye takdir hakkının tanındığı yorumlanabilir bile, idare hukukunun bakış açısıyla konu değerlendirildiğinde idarenin bağlı yetkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılması gerekmektedir. Dolayısıyla, konuyla ilgili idarenin takdir yetkisinin varlığı tespit edilirken, Türk vatandaşlık hukukunun gerekleri ile birlikte idare hukukundaki takdir yetkisi mülahazalarının bir arada değerlendirilmesi ile en doğru sonuca ulaşılabilecektir. Bu hukuklardan sadece birinin bakış açısı esas alındığında ise sonuca ulaşılmasında sorunlarla karşılaşılabilir.

KAYNAKÇA

- AKYILMAZ, Bahtiyar/SEZGİNER, Murat/KAYA, Cemil: Türk İdare Hukuku, 13. Bası, Seçkin Yayınevi, İstanbul 2021.
- ALPAR, Erol: Yönetimin Hareket Serbestisi Alanının Yargısal Denetimi ve Sınırları, Danıştay Yayınları No: 52, Danıştay Matbaası, Ankara 1990.
- ATAY, Ender Ethem: İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2006.
- AYBAY, Rona/ÖZBEK Nimet/ERSEN PERÇİN, Gizem: Vatandaşlık Hukuku, Siyasal Yayın, İstanbul 2019.
- BALKAR BOZKURT, Süheyla: 'Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Kazanması', 2018 13(163), s.77-118.
- BALTA, Tahsin Bekir: İdare Hukukuna Giriş, TODAİE Yayınları No: 17, 1970.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan: Türk Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisinin Yargısal Denetimi, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, VII(3-4), 2003, s.172-208.
- DOĞAN, Vahit: Türk Vatandaşlık Hukuku, 16. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- EKŞİ, Nuray: Danıştay Kararları Işığında Türk Vatandaşlığı Kanununa İlişkin İdari Davalar, Has Matbaası, İstanbul 2008.

⁹³ İstisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasında, vatandaşlığa alınması zaruri görülme şartı, Türk vatandaşlığının kazandırılmasında idareye geniş imkân sağlayan yoldur. Burada idareye bu şekilde geniş takdir yetkisi verilmesi nedeniyle idarenin olumlu olarak takdir yetkisini kullanması ile birlikte kanunda aranan şartları taşımayan yabancıya Türk vatandaşlığının kazandırılacağı düşünülebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, yabancının bu yolla Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir hali bulunmama ve Türk vatandaşlığına alınması zaruri görülen yabancılardan olma şartlarını yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlar dışında herhangi bir şart aranmadığından, sadece bu şartları taşıyan yabancıya Türk vatandaşlığının kazandırılmasında dahi, idarenin takdir yetkisinin olumlu yönde olduğu kabul edilemeyecektir.

- ERDEM, B. Bahadır: Türk Vatandaşlık Hukuku, Beta Yayınları, 8. Bası, İstanbul 2020.
- ERKAN, Mustafa: Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda 7039 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi, PPIL, 39(2), 2019, s.415-446.
- ERKAN, Mustafa: "Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında 'Milli Güvenlik' ve 'Kamu Düzeni' Kavramlarının İncelenmesi", in Doğan, Vahit/Yılmaz, Alper Çağrı/Ayhan İzmirli, Lale (ed.), Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s.329-356.
- ERTEN, Rifat: Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması Yollarında Aranılan Ortak Şart: Millî Güvenlik Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hâli Bulunmamak, PPIL, 40(2), 2020, s.1352-1371.
- FİŞEK, Hicri: Vatandaşlığa Alınmanın İptali, Osman F. Berki'ye Armağan, 1977, s.373-396.
- GÖĞER, Erdoğan: Türk Tabiiyet Hukuku, 4. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1979.
- GÖLCÜKLÜ, İlyas: 'Güncel Gelişmeler Işığında Yatırım Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması: Problemler ve Çözüm Önerileri', PPIL, 40(1) 2020, s.125-141.
- GÖZLER, Kemal: İdare Hukuku, Cilt I, Güncellenmiş 3. Bası, Ekin Basım Yayım Dağıtım, Bursa 2019.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Yönetim Hukuku, Güncelleştirilmiş 26. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2008.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref: Yönetim Yargı, Güncelleştirilmiş 14. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2001.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref/TAN, Turgut: İdare Hukuku, İdari Yargılama Hukuku, Cilt 2, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara 2013.
- GÜNDAY, Metin: İdare Hukuku, 11. Bası, İmaj Yayınevi, Ankara 2017.
- GÜNGÖR, Gülin: Tabiiyet Hukuku Gerçek Kişiler – Tüzel Kişiler – Şeyler, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.
- KARATEPE, Şükrü: İdarenin Takdir Yetkisi, Türk İdare Dergisi, 63(392), 1991, s.63-119.
- KAYA Cemil: İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi, 2. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2014.
- KORKMAZ, Kadir: Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı ve Yargısal Denetimi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIII(1-2), 2009, s.241-252.
- NOMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 28. Bası, İstanbul 2021, Filiz Kitabevi.
- ÖZGÜR, Çiçek: Muvazaalı Evlenmelerin Türk Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 11(42), 2020, s.307-340.
- ÖZTÜRK YILMAZ, Necla: '5543 Sayılı İskân Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması', TBB Dergisi, (68), 2007 s.241-264.
- REÇBER Kamuran, ÖZGENÇ Zeynep: '5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunundaki Bazı Boşluklar' İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 74(1), 2016, s.373-387.
- SEÇKİN, Sinan/ÜSTÜN, Gül: İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Mehmet Akif Aydın'a Armağan, 21(2), 2015, s.509-534.
- ŞANLI Cemal, ESEN Emre, ATAMAN FİGANMEŞE İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 9. Bası, İstanbul 2020.
- ŞİT KÖŞGEROĞLU, Banu: İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Genel Esaslar ve Son Değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(1), 2017, s.168-198.
- TAN, Turgut: Sınav ve Juri Değerlendirmelerinin Yargısal Denetimi, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 51(1-4), 1996, s.409-423.
- TANRIBİLİR Feriha Bilge: Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri, TBB Dergisi, (75), 2008 s.27-62.
- TİRYAKİOĞLU Bilgin: "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması", in Doğan, Vahit/Tanrıbilir, Feriha Bilge/Şit Köşgeroğlu, Banu (ed.), Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu, Seçkin Yayınları, Ankara 2008, s.79-96.
- ULUOCAK, Nihal: Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 1986.
- YAYLA, Yıldızhan: İdare Hukuku, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2009.
- YAYLA, Yıldızhan: İdarenin Takdir Yetkisi (Takdir Yetkisi), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 30(1-2), 1964, s.201-211.
- YILDIRIM, Turan/YASİN, Melikşah/KAMAN, Nur/ÖZDEMİR, Halit Eyüp/FİŞ ÜSTÜN, Gül/ÇAKIR, Hüseyin Melih/OKAY TEKİNSOY, Özge: İdare Hukuku, 8. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2020.
- YILMAZ, Alper Çağrı: Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Yatırımcı Vatandaşlık Olgusu: Ius Pecuniae, PPIL, 38(1) 2018, s.191-216.